

Osman Nizamî (Doğancı) Paşa (1856-1939)

Osman Nizamî Paşa

Osman Nizamî Paşa 1856 yılında İstanbul Çengelköy’de doğmuştur. Babası, Sultan II. Abdülhamit döneminde Seraskerlik yapmış Ali Nizamî Paşa’dır. Osman Nizamî Paşa, **Mekteb-i Sultanî (Galatasaray Lisesi)**’yi bitirmiş, ardından Mekteb-i Erkân-ı Harbiye’den kurmay subay olarak mezun olmuştur. 1877-1878 Osmanlı-Rus Savaşı’na katılmıştır. Venedikli bir aileden gelen İdare-i Mahsusa idarecisi Con Paşa adıyla tanınan John Avrimidis’in kızı Alice Hanım ile evlenmiştir. 1889’da Roma Sefareti’ne ateşemiliter olarak tayin olmuştur. Bu vazifesi döneminde Fransa, İtalya devletlerinden ve Saxe-Coburg ve Gotha Grandükün’den çeşitli nişanlarla taltif edilmiştir. 1900 yılında Erkan-ı Harbiye-i Umumiye Dairesi Dördüncü Şube Müdürlüğü’ne getirilmiştir.

Bu dönemde Osman Nizamî Paşa, **Ali Fuat Cebesoy** vesilesiyle henüz Harp Akademisi’nde öğrenci olan **Mustafa Kemal** ile tanışmıştır. Bu tanışma, 1902 yılında Ali Fuat Cebesoy’un babası İsmail Fazıl Paşa’nın Kuzguncuk’taki evinde gerçekleşmiştir. Görüşmede Mustafa Kemal, Osmanlı Devleti’nin geleceği hakkındaki fikirlerini paylaşmış; ilk kez devrim, inkılâp fikrinden bahsetmiş ve yeni bir idarenin gerekliliğini vurgulamıştır. Mustafa Kemal’in bu fikirlerine karşın, Osman Nizamî Paşa fikirlerini şu yönde belirtmiştir: *“İstibdat idaresi bir gün elbette yıkılacaktır. Fakat yerine batılı manada bir idare gelip memleketi her bakımdan acaba kalkındıracak mıdır, ben buna inanmıyorum”*. Bunun üzerine Mustafa Kemal *“Paşa hazretleri! Garplı manadaki idareler de zamanla gelişmişlerdir. Bugün uyur gibi görünen milletimizin çok kabiliyeti ve cevheri vardır. Fakat bir inkılap olduğunda bugün işbaşında olanlar yerlerini muhafaza etmeye kalkarlarsa o vakit buyurduğunuz kabul etmek lazım gelir. Yeni nesiller içerisinde her hususta itimada layık insanlar çıkacaktır”* cevabını vermiştir. Osman Nizamî Paşa ise şunları söylemiştir: *“Mustafa Kemal Efendi oğlum, sen bizler gibi yalnız Erkan-ı Harp zabiti olarak normal bir hayata atılmayacaksın. Keskin zekân ve yüksek kabiliyetin memleketin geleceği üzerinde etkili olacaktır. Bu sözlerimi bir iltifat olarak alma. Sendeki büyük adamların daha*

gençliklerinde gösterdikleri müstesna kabiliyet ve zekâ emareleri görmekteyim."

Osman Nizamî Paşa, Alman ordusunu Osmanlı ordusu için bir rol model olarak görmüş ve dönemin mevcut eğiliminin de etkisiyle Almanya'yı yakından takip etmiştir. Annesinin Avusturya kökenli olmasının etkisiyle akıcı bir şekilde Almanca konuşabilmekteydi. Osmanlı ordusunda planlanan değişime dair 1908 yılında Alman *Berliner Tageblatt*'a verdiği röportajında fikirlerini, "...ordunun Alman ordusu örnek alınarak tekrar düzenleneceğini, birçok yüksek rütbeli subayın açığa alınacağını, yaşlı subayların ise emekliye sevk edileceğini söyledikten sonra artık yeni rejime geçişle birlikte kapitülasyonların kalkabileceği..." yönünde belirtmiştir.

1908 Jön Türk Devrimi'nin ardından, Eylül 1908-Ocak 1913 tarihleri arasında Berlin sefiri olarak görev yapmıştır. Almanya Büyükelçisi Marschall von Bieberstein Osman Nizamî Paşa hakkındaki düşüncelerini şöyle ifade etmiştir: "*Osman Nizami Alman yanlısı duruşunu yaptıklarıyla bizzat ispat etmiş bir isimdir. İstanbul'da görev yaptığım on bir yıl boyunca askeri reformlardan sorumlu subaylarımıza hem sadık bir dost hem de danışman olmuştur. Askeri misyon heyetimiz için her zaman güvenilir bir haber kaynağı (informant) olmuştur. Almanya'yı Türkiye'nin tüm askeri siparişlerinde tek silah tedarikçisi yapmak için tüm nüfuzunu kullanmıştır. ... Osman Nizami bir Türk vatanseverdir ancak tüm ruhuyla (in seiner ganzen Geistesrichtung) bir Türkten daha çok bir Alman'dır. Bu nedenle benim tam güvenimi hak etmektedir."*

1912 yılı seçimlerinin ve Mahmut Şevket Paşa'nın öldürülmesinin ardından, Haziran 1913-Aralık 1913 tarihleri arasında Said Halim Paşa Kabinesi'nde Nâfia Nazırı olarak görev yapmıştır. I. Balkan Savaşı'ndan sonra toplanan Londra Konferansı barış görüşmelerine Osmanlı Devleti'ni temsilen başdelege olarak katılmıştır. Ağır şartlar içeren antlaşmayı Osmanlı Devleti'nin mağlubiyeti anlamına geleceğini ileri sürerek imzalamayı reddetmiş ve görevinden istifa etmiştir.

Londra Konferansı delegeleri: Salih Paşa, Reşid Paşa, Osman Nizamî Paşa (En sağda)

Osman Nizamî Paşa'nın kariyeri, **Enver Paşa**'nın 3 Ocak 1914'te genelkurmay başkanı ve harbiye nazırı olarak tayin edilmesiyle farklı bir yola girmiştir. **Ahmet İzzet Paşa**'nın imzalamadığı liste, yeni yönetim tarafından onaylanmış ve yaklaşık 1300 subay emekliye sevk edilmiştir. Bu dönemde Edirne'nin bir baskınla ele geçirilmesi planına, Osman Nizamî Paşa ve Ahmet İzzet Paşa gibi generaller karşı çıkmışlardır. Enver Paşa ise bu generallerin yerine, daha genç kadroların göreve gelmesini savunmuş ve ordudaki eski kadrolar tasfiye edilmiştir. Osman Nizamî Paşa Ocak 1914'te emekli olmuştur.

Osman Nizamî Paşa, I. Dünya Savaşı döneminde göreve geri dönmüştür. Romanya harekâtının sona ermesi neticesinde tesis edilen Romanya İdare-i Askeriyesi (Romanya Genel Valiliği)'ne 9 Ocak 1917 tarihinde vali olarak atanmıştır. Bu vazifesi süresince bölgedeki birçok soruna çözüm üretmeye çalışmıştır. 19 Mayıs 1917 tarihinde I. Derece Üstün Askerî Hizmet Halk Nişânı'na layık görülmüştür.

Türkiye Büyük Millet Meclisi'nin Roma Temsilcisi olarak 20 Ağustos 1921-30 Ağustos 1922 tarihleri arasında görev yapmıştır. Bu görevi esnasında, **Londra Konferansı**'na katılan Londra Büyükelçisi Mustafa Reşid Paşa ve baş delege olarak atanan **Sadrızam Tevfik Paşa**'ya yardımcı olmak üzere görevlendirilmiştir. Cumhuriyet'in ilanının ardından kendi isteğiyle emekliye ayrılmıştır.

Osman Nizamî Paşa İngilizce, Almanca, Fransızca ve İtalyanca bilmekteydi. İtalya ordusunun askerî düzeni, subayların üniforması ve rütbelerine dair görsel malzemelerin yer aldığı, Hicri 1303 tarihli bir albüm hazırlamıştır. Osman Nizamî Paşa önemli bir servetin sahibi ve Şirket-i Hayriye'nin hissedarlarından. Emeklilik döneminde uzun yıllar Avrupa'da yaşamış ve son günlerini Cenevre'de geçirmiştir. Eşi vefat etmiş olan ve çocuğu bulunmayan Osman Nizamî Paşa, 1939 yılında tedavi gördüğü Cenevre'de hayatını kaybetmiştir.

Resul TURAN

KAYNAKÇA

I. Arşiv Kaynakları

Devlet Arşivleri Başkanlığı Osmanlı Arşivi (BOA),

HR.MTV. 3/35, (11.09.1908); Y.PRK.MYD. 11/70, (09.08.1892); İ.MBH. 12/24 (04.05.1913); Y.MTV. 18/8 (25.05.1885); İ.DUİT. 50/18 (26 Aralık 1920); HR.TH. 92/66 (29.08.1889); HR.SYS. 109/35 (14 Mart 1911); İ.TAL. 107/56 (10 Aralık 1896); HR.TH. 111/10 (22 Temmuz 1891); HR.TH. 111/90 (15 Ağustos 1891); MV. 228/18 (8 Aralık 1912); HR.TH. 369/27 (17 Aralık 1908); İ.AS. 31/22 (18 Mart 1900).

II. Süreli Yayınlar

Servet-i Fünun, Cilt 45, 28 Ağustos 1913; **Cumhuriyet**, 21 Temmuz 1941; **Cumhuriyet**, 13 Kasım 1966; **Akşam**, 31 Kanunuevvel 1933.

III. Araştırma, İnceleme Eserler

ARSLAN, Esat, "Birinci Dünya Savaşı'nda Romanya Askeri Valiliği", **Askeri Tarih Bülteni**, S 44, Ankara 1998, s. 81-89.

BAŞ, Mehmet Fatih, **Birinci Dünya Savaşı'nda Türk Generalleri**, T.C. Gazi Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, (Yüksek Lisans Tezi), Ankara 2016.

CEBESOY, Ali Fuat, **Sınıf Arkadaşım Atatürk**, Baha Matbaası, İstanbul 1967.

ÇEVİK, Zeki- YILMAZPEHLİVAN, Emirhan, "Birinci Dünya Savaşı'nda Romanya Osmanlı Askeri Valiliği", **Osmanlı Medeniyeti Araştırmaları Dergisi**, Cilt 4, Sayı 7, Temmuz 2018, s.162-175.

ÇEVİK, Zeki, YILMAZPEHLİVAN, Emirhan, "Birinci Dünya Savaşı'nda Romanya Osmanlı Askeri Valiliği", **Osmanlı Medeniyeti Araştırmaları Dergisi**, Cilt 4, S. 7, Temmuz 2018, s. 162-175.

ELDEM, Vedat, **Harp ve Mütareke Yıllarında Osmanlı İmparatorluğu'nun Ekonomisi**, Ankara 1994.

İSKORA, M, **Harp Akademileri Tarihçesi 1846-1965**, Cilt 1, Genelkurmay Basımevi, Ankara 1966.

KANSU, Aykut, **1908 Devrimi**, Çev. Ayda Erbal, İletişim Yayınları, İstanbul 1995.

KOLLU, Atilla, "Mustafa Kemal ve Cumhuriyet", **Atatürk Araştırma Merkezi Dergisi**, Kasım 1998, s.1121-1134.

KUNERALP, Sinan, **Son Dönem Osmanlı Erkan ve Ricali (1839-1922) Prosopografik Rehber**, İsis Yayıncılık, İstanbul 1999.

NARİNÇ, Ökkeş, "Birinci Dünya Savaşında Bulgar Komutasında Görev Almış Binbaşı ve Daha Üst Rütbeli Türk Subaylarına Ve Türk Devlet Adamlarına Verilen Bulgar Nişanları", **5. Uluslararası Sosyal Bilimler Kongresi 27-30 Haziran 2019 Üsküp/Kuzey Makedonya**, Ankara 2019, s.53-70.

NARİNÇ, Ökkeş, "Osman Nizami Paşa, İtalyan Ordusu Albümü, H.1303 (1885-1886)", **Ankara Anadolu ve Rumeli Araştırmaları Dergisi**, Ankara, 2020; 1(1), s.317-346

PAKALIN M. Zeki, **Sicill-i Osmanî Zeylleri**, Cilt XIV, Yay. Haz. M. Keskin, Türk Tarih Kurumu Yayınları, Ankara 2008.

YILDIZ, Gültekin, **Osmanlı Devleti'nde Askerî İstihbarat (1864-1914)**, Yeditepe Yayınevi, İstanbul 2019.

YORULMAZ, Naci, **Büyük Savaşın Kara Kutusu: II. Abdülhamid'den I. Dünya Savaşı'na Osmanlı Silah Pazarının Perde Arkası**, Kronik Kitap, İstanbul 2018.

YURDABAK Turgut, **Harp Akademilerinin 127 Yılı (1848-1975)**, Kara Kuvvetleri Matbaası, Ankara 1975.

Görsel kaynak: Görsel-1: BAŞ, Mehmet Fatih, **Birinci Dünya Savaşı'nda Türk Generalleri**, T.C. Gazi Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Yüksek Lisans Tezi, Ankara 2016. Görsel-2: <https://www.trakyanet.com/rumeli/makale/savaslar/1-balkan-savasi/1536-londra-konferansi-ve-antlasmasi.html> (Erişim tarihi 08/05/2021)

20/05/2022 tarihinde <https://ataturkansiklopedisi.gov.tr/bilgi/osman-nizami-doganci-pasa-1856-1939/?pdf=3421> adresinden erişilmiştir